

Revolutie 1918: Matrozen Kiel leidden val monarchie in

[Achtergrond](#) - 8 november 2018 - Auteur: Lynn Stroo

In het holst van de nacht varen op 1 november 1918 drie oorlogsschepen door het Noord-Oostzeekanaal Kiel binnen. Aan boord opstandige matrozen, die met een paar dagen verlof tot bedaren moeten komen. In plaats daarvan ontketenen ze met hun protest de Novemberrevolutie, waardoor Duitsland op 9 november 1918, nu 100 jaar geleden, in één klap van een monarchie in een republiek verandert. Nog twee dagen later tekenen de Duitsers de overgave en komt de Eerste Wereldoorlog ten einde.

“Het is een ongelooflijke sleutelscène in de Duitse geschiedenis, en dat in mijn eigen stad Kiel!” Robert Habeck, voorzitter van Bündnis 90/Die Grünen, vertelde vorige week in Amsterdam vol vuur over de matrozenopstand van 1918. Hij schreef er in 2008 samen met zijn vrouw Andrea Paluch het toneelstuk ‘Neunzehnachtzehn’ over. Dat wordt, 100 jaar na de revolutie, opnieuw [in Kiel](#) opgevoerd. In Amsterdam was op 1 november in aanwezigheid van Habeck een theaterlezing van het stuk. “Wanneer ontstaat uit ontevredenheid nou echt iets groots?” houdt Habeck het Nederlandse publiek voor. “Dit waren jonge mensen, 19, 20 jaar oud, die hun leven riskeerden - en dan komt een hele monarchie ten val.” ([Luister naar een podcast van het gesprek met Habeck en van de theaterlezing](#))

De oorlogsschepen die in de nacht van 31 oktober op 1 november 1918 de haven van Kiel binnenvaren, “vervoeren de kiem van de revolutie”, schrijft de regionale nieuwssite [SHZ](#) treffend. Die ontevredenheid is het gevolg van een “achterlijk idee” van de marineleiding, zoals Habeck het noemt. Na vier jaar oorlog voeren staat Duitsland er slecht voor. Eind augustus 1918 is voor de Duitse legerleiding al pijnlijk duidelijk geworden dat de oorlog niet meer is te winnen. Het Duitse leger lijdt grote verliezen en er is gebrek aan alles. Op 24 oktober 1918 besluit de marineleiding dat er nog een finale gevecht tegen Engeland moet komen. Liever strijdend ten onder dan zomaar de zeilen neerhalen, luidt het credo.

‘Dit waren jonge mensen, 19, 20 jaar oud, die hun leven riskeerden - en dan komt een hele monarchie ten val’

Het nieuws dringt door bij de bemanning van de oorlogsschepen in de Duitse stad Wilhelmshaven. Ze protesteren tegen het bevel. Voor een verloren strijd willen ze hun leven niet geven. Om te voorkomen dat de onvrede sterker wordt, besluiten de marineofficieren een deel van de opstandige matrozen en hun schepen naar hun thuishaven Kiel te sturen voor een paar dagen verlof. Maar in de grootste Duitse marinebasis broeit het ook van onvrede en oorlogsmoeheid bij de landsoldaten en industriearbeiders. Het binnenhalen van de opstandige matrozen blijkt de vlam in de pan.

Schicksalstag 9 november

Weinig data in de Duitse geschiedenis zijn zo beladen als 9 november

- in 1918 maakte de revolutie op die dag een einde aan het Duitse keizerrijk
- in 1923 pleegde Adolf Hitler zijn mislukte *Bierkellerputsch* in München
- in 1938 vernielden de nazi's tijdens de *Reichspogromnacht* talloze Joodse synagogen, bedrijven en woningen.
- in 1989 viel op 9 november de Berlijnse Muur. Het maakte een einde aan de Duitse deling

Zie: [Tijdlijn val van de Muur](#)

Zie ook: [9 november voor Duitsers feestelijk en beladen](#)

Rode revolutievlag

De matrozen zijn boos over de arrestatie van 47 bemanningsleden voor muiterij in Wilhelmshaven, een paar dagen eerder. Op 1 november komen in Kiel zo'n 250 matrozen samen. Ze willen dat hun kameraden worden vrijgelaten. Als de volgende dag een nieuwe bijeenkomst wordt verboden, groeit het verzet. 600 matrozen komen bijeen op een andere plek. Ook enkele leden van de Unabhängige Sozialdemokraten (USPD), een linkse afsplitsing van de SPD, voegen zich bij het protest, waarmee de opstand een politieke lading krijgt. Het komt tot een confrontatie met de politie: 7 demonstranten sterven, 29 raken gewond.

De opstand is dan niet meer te stoppen. Op 4 november overwegen zo'n 20.000 matrozen met het zware geschut van de schepen het hoofdkwartier van de officieren onder vuur te nemen. "De marineofficieren hebben de troepen niet meer in de hand", meldt Wilhelm Souchon, de gouverneur van Kiel. De regering in Berlijn stuurt de SPD'er Gustav Noske naar de havenstad om het protest in te dammen. Hij wordt door de matrozen als een held ontvangen.

Ondertussen verenigen de matrozen zich in de eerste Duitse soldatenraad. Ze zijn klaar met het aristocratische bestuur en stellen 14-puntenplan op waarin ze meer

rechten eisen. De lijst wordt later door alle raden in Duitsland overgenomen. Op alle Duitse oorlogsschepen wappert op 5 november de rode revolutievlag en niet veel later wordt ook de eerste arbeidersraad gesticht. Noske stelt zichzelf aan als voorzitter van de soldatenraad. Op 7 november neemt hij de plaats in van gouverneur Souchon en is er een officieel einde gekomen aan de keizerlijke macht in Kiel.

Massastaking

De revolutie slaat al snel over naar de rest van Duitsland. Geïnspireerd door de matrozen in Kiel worden er talloze soldaten- en arbeidersraden opgericht. In twee dagen tijd zijn er revolutionaire bewegingen in alle grote steden van West-Duitsland. Het vuur bereikt ook München. USPD-politicus Kurt Eisner roept op 7 november de republiek Beieren uit en verklaart de Duitse landvorst Lodewijk III als afgezet. Keizer Wilhelm II weigert dan nog op te stappen. Wel vertrekt hij, uit angst voor de revolutionaire onlusten, naar het Duitse legerhoofdkwartier in het Belgische Spa.

Uit angst voor vervolging vlucht keizer Wilhelm II naar Nederland en laat Duitsland in totale verwarring achter

De druk op de keizer wordt opgevoerd als de sociaaldemocraten en vakbonden oproepen tot een massastaking in Berlijn op 9 november. Arbeiders, militairen en ook de matrozen trekken naar de hoofdstad. Onder druk van de protesten besluit rijkskanselier Max von Baden, die bij een haastig gevormde burgerregering op 3 oktober is aangesteld, eigenhandig tot afdanking van de keizer als het staatshoofd van Duitsland. Nog dezelfde middag roept de sociaaldemocraat Philipp Scheidemann de republiek uit vanaf het balkon van de Rijksdag in Berlijn. Twee uur later roept de leider van de communistische Spartakusbeweging Karl Liebknecht de socialistische republiek uit. De monarchie is dood. Uit angst voor vervolging vlucht keizer Wilhelm II naar Nederland en laat Duitsland met twee republieken in totale verwarring achter.

Twee dagen na het vertrek van de keizer wordt op 11 oktober 1918 de wapenstilstand getekend in een treinwagon in het Franse Compiègne. De communistische Spartakusopstand in Berlijn wordt in januari 1919 bloedig neergeslagen door het leger en leiders Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg worden vermoord.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/29084/revolutie-1918-matrozen-kiel-leidden-val-monarchie-in>